

En Palestina

XULIO VALCÁRCEL

Poeta e narrador. Licenciado en Dereito pola USC. Colaborador habitual de prensa e radio. Ten unha ampla obra publicada

1. ANOITECE CEDO

*Que facer? Que facer sen exilio,
sen unha longa noite que esculque
a auga?*

(Mahmud Darwish)

A pouco de saírmos do aeroporto de Tel-Aviv, contra ás cinco, cinco e media da tarde, hora local, bótase a noite. Entre as sombras aparecen luces espalladas, pobos e lugares que se estenden, distantes, a ambas marxes da estrada. Entre esas luces dispersas, ignotas, destacan unhas máis altas, de cor verde. Infórmame Nimer, o meu acompañante, que pertencen aos minaretes das mesquitas árabes. En cada pobo, a mesquita é o edificio principal, o máis emblemático. A proliferación de mesquitas en territorio israelí é a primeira das sorpresas que me reserva este país fascinante, contradictorio e violento, que semella encarnar todos os conflitos: a pluralidade de credos e culturas.

Non vale a simplificación de xudeus e palestinos. A realidade é moito máis complexa: árabes israelís; palestinos, islámicos e cristiáns; xudeus ortodoxos e ultraortodoxos; cristiáns de varia estirpe, gregos, chipriotas, coptos (exipcios e etíopes), armenios, e católicos (aquí coñecidos como "latinos"). Todo un rebumbio de ideas, crenzas e actitudes nun espazo pequeno, coma media Galiza, e moi poboado, preto de sete millóns de habitantes. Distintas razas, diferentes relixións, linguas e xeitos de pensar, coinciden pero non conviven. Exemplo fidedigno é a Igrexa do Santo Sepulcro, en Xerusalén: sen saírmos dos seus muros, o Calvario está gobernado pola igrexa ortodoxa rusa. A uns metros, o sepulcro, pola ortodoxa grega, aínda que un anaco da tumba cae do lado dos coptos exipcios. O lugar onde se atopou a Veracruz está en mans católicas, pero as escaleiras pertencen aos armenios. O asunto complicase ao permaneceren algúns elementos sen atribuír despois de varios séculos, degoirados por uns e por

Xulio Valcárcel diante do Muro das lamentacións

Xardín en Xaifa

outros. As disputas entre os monxes por limpar ou varrer, como exercicio posesorio, remataron máis dunha vez coa intervención da policía.

De seguida nos decatamos da tensión, do medo, da guerra latente, que desaconsellan a aterraxe que agora fago coa intención de achegarme a un pobo co que me sinto solidario: o palestino. Masacrado polo sionismo, incomprendido polas potencias mundiais e maltratado pola propia crase política, unha "autoridade palestina" a miúdo corrupta, con escandalosos privilexios no medio da necesidade xeral.

-Este é un dos lugares máis "quentes" do planeta —comenta Nimer. Engade, profético: -Se algunha vez estoura a terceira guerra mundial, non teño dúbida de que será aquí..., na Explanada das Mesquitas!

Porén, esta é a terra de Cristo, a terra na que viviu e predicou unha mensaxe integradora, solidaria. Independentemente do credo de cada

Deserto. Avdat Negev

Belén

Muro palestino. Xurxo Caramés

Igrexa da Natividade en Belén

Gruta da Natividade, Belén

quen, non deixa de conmover a pegada nominal dos lugares bíblicos. Ler carteis nas estradas que indican: Nazaret, Cafarnaúm, Betania, Emmaús, Xericó... Pouco importa ese legado. Na realidade histórica, Palestina foi unha terra disputada por romanos, gregos, exipcios, austrohúngaros, ingleses... Polo ano 1000, os Cruzados emprenderon a conquista dos "santos lugares" cometendo mil atropelos e falcatradas. En 1947, os israelís

inventáronse un estado propio acudindo á violencia e a limpeza étnica. Nunca se acadou unha verdadeira paz nesta terra na que naceron as tres principais relixións monoteístas.

Unha serie de pezas de artillería e tanques estragados, reliquias da Guerra dos Seis días, permanecen colocados nun altiño, orgullosos fitos patrióticos para uns, do horror para outros. No entanto, unha parella de militares, case rapazolos, obríganos a deter o auto. Portando ameazantes "metralletas", achéganse cara á nós. Revisan a documentación, fannos un exhaustivo interrogatorio e á fin permítennos continuar.

2. UN MAR EN FORMA DE LIRA.

Os antigos nomeárono Kinéret, ou sexa, lira, porque a súa forma lembra o instrumento que tanguía o rei David, mar denomíno o evanxalista Xoán e moitos outros, mais non é un mar, é un lago que se nutre das augas do río Xordán, a penas un regato en canto foxe polo extremo sur e se dirixe a morrer —onde mellor?— no Mar Morto. O lago Xenesaret, ou mar de Tiberiades, recibe as Neves derretidas do Monte Hermón e doutros mananciais, Baniás, Dan e Hatbani, do norte; os sete (agora cinco) mananciais, aos que alude o nome grego Tagba, que desembocan nese punto, así como outras canles e torrenteiras, chamadas wadies, que se forman na época das chuvias nos outeiros de arredor.

Situado a uns 215 metros baixo o nivel do mar, nunha depresión orixinal por un terremoto, eses mesmos movementos sísmicos deron lugar a unha serie de fontes de augas sulfurosas utilizadas desde a antigüidade para curar, ou mellorar, as doenzas. Mesmo algúns estudosos suxiren que o gran número de enfermos que acudían a Xesús para curarse, poderían inicialmente ter chegado a estas paraxes buscando remedio nas termas. O lago, cunha extensión de 21 km de longo por nove de ancho, cubre unha extensión aproximada de 165 km². Non é moi fondo, 50 metros nos lu-

gares de maior calado. A gran virtude é ser de auga doce. Ben se comprende o que iso significa nun país tan árido, verdadeiro depósito ou alxibe tanto para uso da poboación como para o regadío dos campos.

A rexión do lago é privilexiada. O historiador Flavio Xosefo, que fora xefe da resistencia galilea contra a invasión de Roma no 66 d. C., e que coñecía, por tanto, ben a zona di: "Non só produce os froitos máis diversos, senón que os conserva en sucesivas sazóns. Os mellores entre eles, uvas e figos, recóllense sen interrupción durante dez meses. As restantes froitas van madurando nas árbores durante todo o ano. Porque, ademais da suavidade do clima, contribúen á fertilidade desta terra, as augas dunha fonte que mana con forza".

Fondeada na lama, apareceu unha barca do século 1º. Agora exhibese nun museo. As barcas daquel tempo eran parecidas ás dornas galegas. Duns seis metros de eslora, ían provistas dunha vela latina afincada nun mastro central. Distintos (aínda que un pergameo "certifique" que son réplicas dos existentes hai dous mil anos), son os barcos turísticos que navegan polo lago, capaces de transportar varias dúcias de viaxeiros, sen que falte o consabido posto de quincalla a bordo, nin a música autóctona turbando a calma do lugar. Iso si, ningunha urbanización afea a contorna e as ribeiras aparecen limpas e expeditas.

Foi nestas augas onde o Evanxeo refire unha súbita tormenta, con ondas encrespadas, atopándose Xesús adormecido. "Sálvanos, que perecemos" –disque pregaron os discípulos. Sorprende que as augas de por si tranquilas dun lago, poidan axitarse desa maneira. Porén, o fenómeno é coñecido e acontece ocasionalmente: súbitos e intensos ventos desencadean tempestades como a que describiu Mateo.

A actividade pública de Xesús desenvolveuse nos pobos e aldeas das ribeiras do Mar de Galilea: Canáa,

co episodio das vodas e o viño; Naín, coa resurrección do fillo da viúva; Cafarnaúm, onde se instala, porque era punto de confluencia das caravanas que seguían a ruta de Oriente. Alí forma o primeiro núcleo, con Pedro, Santiago, Andrés, Xoán e Mateo, todos pescadores. O Monte das Benaventuranzas fica nun outeiro entre Tagba (lugar da multiplicación dos pans e dos peixes) e Cafarnaúm. Aí tivo lugar o célebre Sermón da Montaña: "Benaventurados os pobres de espírito, porque deles é o reino dos ceos. Benaventurados os que choran porque recibirán consolo. Benaventurados os mansos porque herdarán a Terra"...

3. XERUSALÉN

*Quero morrer na miña terra,
que me enterren nela.*

(Fadwa Tuqan)

Anoitece cedo pero tamén lumbri-
ga cedo o día en Palestina Rematada a

Enriba o muro e a difícil relación dos palestinos con el

Panorámica de Xerusalén. Ao fondo a cúpula da Mesquita de Omar

Rúa de Ramalah

estancia no norte, en Galilea, ás cinco da mañá deixamos o hotel de Tiberíades e collemos, baixo un sol radiante, cara á Xerusalén, onde estaremos varios días, dedicados a visitas culturais e turismo relixioso. As distancias non son longas, pero pronto muda a paisaxe, máis árida e desértica, até converterse nun deserto pedregoso. Paramos a xantar, descansamos unhas horas e continuamos ruta. Agárdanos un lugar do que estremece pronunciar o nome: Xerusalén.

Non ben chegamos, antes de acceder ao casco histórico facemos un percorrido panorámico, vendo a cidade desde o Monte das Oliveiras, o Getsemaní da Paixón. Na antigüidade estaba realmente cuberto de oliveiras pero os romanos cernáronos durante a revolta do ano 70. A montaña é mencionada por primeira vez na Biblia cando El Rei David, fuxindo de Absalón, "subiu a costa das oliveiras". Na época do segundo templo, os peregrinos ofrecían cabras e cabritos para que fosen queimados. Acendían sinais ao aparecer a lúa nova, indicando a chegada dun novo mes. Foi neste lugar onde Exequías viu os carros celestiais e Zacarías profetizou a fin dos tempos, "e afirmarán os seus pés sobre o monte das oliveiras", iniciando a paz eterna. Para os cristiáns é un lugar moi especial. Aquí foi onde máis tempo botou Xesús durante a súa estada en Xerusalén. Acostumaba a aloxarse en Betania e no camiño de ida e volta á cidade, pasaba por este monte. Aquí ensinou aos seus discípulos, profeti-

zou a destrución de Xerusalén e chorou o seu agónico destino antes de ser capturado e morto.

O noso hotel fica preto da Porta de Damasco, pola que pasaremos reiteradamente, como tamén pola Porta de Xafo, pola da Xehena, pola Porta de Sión. As portas da muralla de Xerusalén dan acceso aos diversos barrios: xudeo, musulmán, armenio, cristián. Iremos ao Monte Sión, visitaremos a tumba de David, a capela da Ascensión, o Muro das lamentacións, Getsemaní e a rocha da Agonía, o Cenáculo, a tumba de María. E, xaora, o Santo Sepulcro, o "santa-santorum" da cristiandade. Todo Xerusalén é un museo aberto no que se palpa o pouso da historia e, desde o punto de vista comercial, un inmenso bazar.

Áspera, militarista e relixiosa, con aparencia de castelo ou fortaleza, Xerusalén é unha cidade desconcertante e fermosa. Ergueita ao longo de sucesivos outeiros, con subidas e baixadas moi pronunciadas, ofrece a súa face ao "khamsim", o vento ardente do deserto, que impregnado de area lúe as pedras da muralla dese lado. No Muro das lamentacións, centro da memoria e da arelanza do pobo xudeu, e único vestixio do vello Templo que sobrevivió á destrución dos romanos, algúns fanáticos retirábanse chorando a fío, batían outros a testa como arroutados, mentres rezaban. Ao constatar a nosa indiferenza e escaso fervor, mirábanos desafiantes os que se dispuñan á oración, como preguntando, "a que vindes?, que facedes aquí?"

-Xerusalén prefere mirar á nada e ao baleiro, ensimesmada na súa tráxica importancia –di Miguel Anxo Murado.

Centro do mundo medieval, tres veces santa e varias máis destruída, en Xerusalén señora o imperio da morte: Getsemaní, a agonía; o Val de Xosefat, o cemiterio. Entre o Monte das Oliveiras e o Templo, os xudeus crearon un inmenso panteón que desce e cubre enteira a aba da montaña: o Val de Xosefat ou Val de Cedrón, onde terá lugar o Xuízo Final. Unha lenda afirma que na "Parusía", ou segundo retorno de Cristo, "persoal, corporal e visíbel", entrará ao Templo pola agora clausurada Porta Dourada, fronte ao monte. Por iso, a máxima aspiración dos xudeus ricos é enterrarse aí para atoparse en primeira fila e seren os primeiros en seguilo cando veña, se tan improbable suceso acontece, para xulgar a vivos e mortos. Con acedo humor, Mark Twain comentou a inutilidade de tan longa espera:

-Se algunha vez estivo aquí o Mesías..., non creo que volva!

4. ACURRALADOS EN BELÉN

*Para anosa patria cautiva,
a liberdade de morrer consumida de
amor.*

(Mahmud Darwisch)

Os franciscanos están presentes nos santuarios do Santo Sepulcro, en Xerusalén; da Anunciación, en Nazaret, e da Natividade en Belén. Neste

Cúpula da Roca no monte do templo de Xerusalén

Foto satélite da Palestina

Praza do Pesebre, Belén

último, perseguidos polas tropas hebreas, refuxiáronse hai uns anos varios centos de milicianos palestinos. Amezaban os militares con voar o recinto se os palestinos non entregaban as armas e se rendían. A tensión foi límite, as negociacións complicadas, o conflito adquiriu, ao afectar a monxes de diversa procedencia, carácter internacional. Mantivéronse firmes os frades, sen cederen ás presións, protexendo aos refuxiados. Malia todo, o intercambio de disparos saldouse con máis de vinte mortos e ducias de feridos.

A comprensión e apoio á causa palestina continúa activa. Territorios palestinos son visitados polos turistas, apoiando o comercio local (fundamentalmente de artesanía relixiosa en nacar e oliveira), obtendo ingresos que contribúen a paliar as necesidades básicas: os palestinos non teñen asistencia sanitaria pública nin medios para subsistir, bloqueados por un muro que lles impide saír, mover-

Paradoxos dun espazo de grande interese polo seu patrimonio histórico e cultural convivindo entre muros actuais e anterigos

Muro das Lamentacións, Xerusalén

se, facer a súa vida. A saída laboral é Xerusalén, a maioría das veces para traballaren ao servizo dos mesmos israelís que os perseguen e acosan.

Até tres veces intentamos salvar o muro e entrar en Belén, que non está nun val, como di a panxoliña, senón nun alto, e raramente cuberto de neve, desistindo ante o atasco que provocaban os controles militares. Dando un rodeo por En Karem, Katisma e outros lugares que só os iniciados, como Nimer, coñecen, conseguimos chegar ao centro mesmo de Belén, á Praza do Pesebre. O primeiro que vimos foi un cartel coa efixie de Yaser Arafat.

A uns metros, a Igrexa da Natividade, onde se celebra o nacemento de Xesús. Tampouco nisto hai acordo. As diversas igrexas celébrano en datas diferentes, que van do 24 de decembro, os cristiáns occidentais, o 7 de xaneiro a grega ortodoxa, e o 19 dese mesmo mes a armenia. Cada unha desas datas é sinalada con adornos, iluminacións e pintorescas procesións encabezadas polo Patriarca de cada Comunidade. Coros procedentes de todo o mundo cantan xuntos en Noiteboa.

Nas mañás laborais, a praza do Pesebre convértese nun bulicioso e colorista mercado, ao que acoden as mulleres das aldeas veciñas a vender os seus produtos: froitas, verduras, rosquiñas, mel..., e, xa o dixemos, moita artesanía relixiosa destinada aos visitantes. A principal fonte de ingresos das familias palestinas é o turismo.

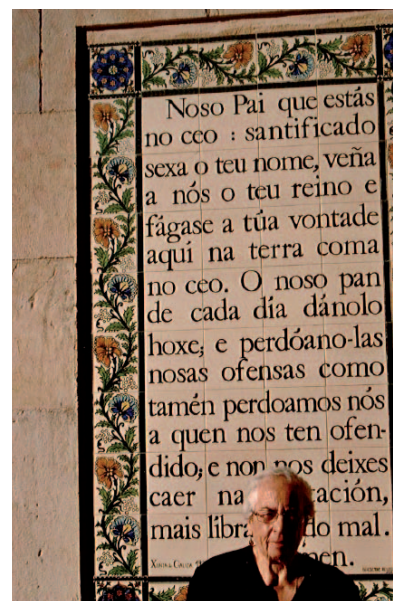
5. NO MONEY EN XERICÓ

Sobre o osario inmemorial dos devanceiros, a chuvia, purificadora, espertará unha flor...

(Samih A. Tawfiq)

Na estrada a Xericó, a "cidade das palmeiras", aparece unha inscrición que di: "Jericho world old est city". No 3000 a.C. era unha importante cidade cananea, pero a súa fundación é moi anterior, consérvanse restos do 8000 a.C. Situada a 250 metros baixo o nivel do mar, nun val atravesado polo río Xordán, foi a primeira conquista dos israelitas cando accederon á "terra prometida", logo de errar durante corenta anos. Desde Moab, na actual Xordania, o profeta Moisés puido vela pero faleceu sen chegar a pisala. Xericó é hoxe un poeirinto enclave no deserto, preto do mar Morto, onde nos bañamos, e das covas de Qumran, nas que apareceron os famosos manuscritos, fundamentais para os estudos bíblicos, pois demostran que os textos non cambiaron en dous mil anos.

Como Belén ("a cidade do pan"), atópase Xericó baixo o goberno da Autoridade Palestina. Ao revés do que nos pasou en territorio israelí, ou cando accedemos a Ramalah e Nablus (logo de intentar sen éxito chegar a Gaza, "a maior prisión do mundo"), os gardas non nos poñen o menor problema e continúan adurmiñados na garita. A bandeira palestina ondea por todas partes.

Diante dun sicomoro de codia branca, lembra Nimer a escea evanxélica de Zaqueo, que sobe a esa árbore para ver mellor a Xesús, baixiño de estatura (disque andaría por 1,35 metros). Aquela noite, Xesús acolleuse á pousada do publicano Zaqueo, co conseguente escándalo.

Casas baixas e rúas sen asfaltar conforman o centro da actual Xericó. Pero a existencia de auga –o manantial de Eliseo– converte a terra nun verxel. Abondan as plantacións de bananas, laranxas e limóns. Preparan os dátiles de xeito artesanal, sen azucre engadido; excelente é o azafrán e as granadas son as máis grandes e lustrosas que teñamos visto. Mercamos figos, dátiles, azafrán... Nun rústico posto ofrécennos zume de granada feito ao momento. A euro o vaso.

Visitamos, nas aforas da cidade, as ruínas Pazo de Hisham, no que os soberanos antigos pasaban o inverno, aproveitando a benignidade do clima. Foi mansión real do décimo califa omeia, Walid I de Damasco, que reinou de 724 a 743. Dos patios de columnas, a mesquita e as salas de baño, só se conservan os mosaicos. Un deles representa a un león atacando unha gacela. (O león de xudea atacando a gacela palestina?) Unha inscrición en arameo atopada nunha sinagoga do século VI, di: “A paz sexa sobre Israel”. Mais segue sen cumprirse tal desexo.

Para subir ao Mons Quarantana, no que Xesús botou corenta días de

xexún resistindo as tentacións de Satanás, que lle ofreceu “todos os reinos da terra”, cómpre coller un teleférico que nos levará a un mosteiro grego-ortodoxo, escavado na rocha sobre o abismo. Confirmando os peores agoiros, o trebello detense na metade do traxecto. Colgados do cable, na altura, xorde certo nerviosismo entre a pasaxe. (Logo saberíamos que a parada era fixa, establecida de antemán para equilibrar as frecuencias de subida e de baixada). Á chegada, monte pelado, quedánnos aínda 300 chanzos para arribar ao mosteiro. Unha señora maior, duns oitenta anos, sorprende á concorrencia ao ser a primeira en coroar o ascenso. Coa fachada no tallo vertical da montaña, as dependencias esténdense cara á dentro, a varios niveis, nunha serie de covas sen columnas, favorecida a seguridade pola condición calcárea do terreo.

De volta en Xericó, un neno palestino ofréceme media ducia de plátanos e dúas laranxas. É todo o que trae para vender. Mércolle as laranxas e contrariando o costume local, que aconsella o regateo, abono un prezo superior ao que me pide. Daquela, entrégame, a maiores, os plátanos, pero non llos acepto, non ían incluídos no trato. Insiste o rapaz en darmos. Consciente do que para el significan, intento pagarllos. “No money” –dime. Son para min, agasallo seu. “For Palestine” –digo, e os dous sorrimos, erguendo os polgares nun saúdo ■

Tentando sobordar muros

Pai noso, en galego

Cemiterio do Val de Xosefat, Xerusalén

Monte da Cuarentena, Xericó